

PIARISTA – PROVINCÍÁL

P. GILBERTUS BURGRAF A S. LEOPOLDO

(*18. 8. 1720 BUDENIČKY U SLANÉHO,
†24. 12. 1778 LITOMYŠL)

VÁCLAV BARTŮŠEK

P. Gilbertus Burgraf a S. Leopoldo byl 25. provinciálem nejstarší piaristické provincie ve střední Evropě, ačkoliv byl 5. piaristou, který stanul v čele v polovině 18. století nově vzniklé Českomoravskoslezské řádové provincie. Délka jeho provincialátu v letech 1769–1772 je ještě v souladu s výkony funkcí v piaristickém řádu. Vzhledem k tomu, že v rámci výzkumu řeholních osobností dochází již několik let ke zpracovávání životopisů vrcholných představitelů piaristického řádu formou na sobě nezávislých a různým způsobem podaných medailonů, uveřejněných jako časopisecké studie, můžeme si i zde položit otázku, jaký byl jeho život i dílo a jaké přednosti přineslo Burgrafovo působení ve srovnání s jeho předchůdci i následovníky, ačkoliv jeho funkční období trvalo pouze tři roky, a jaká specifika se v přístupu k dané skutečnosti reprezentoval.¹

Leopold Burgraf se narodil jako Josef. V rodných Budeničkách,² zhruba 10 km severně od Slaného, kde rodiče pracovali v úřednickém zaměstnání u hraběte Josefa Antonína z Martinic, dlouho nepobýval. V útlém věku ho spolu se starším bratrem Františkem, na radu vrchnosti, svěřili do školní péče piaristů v někdejšími královským městě Slaném, které náleželo rodu Martiniců. Ti zde provozovali elementární školu a gymnázium. O rok později navštěvovali piaristické školy všichni tři bratři spolu s nejmladším Leopoldem. O narození sourozenců podávají spolehlivé informace zápisy v matrice z římskokatolické fary tehdejšího městečka Vraný,³ pod níž Budeničky tehdy spadaly. Spravoval ji farář Martin Sýkora.⁴

O školní docházce bratrů se dovídáme ze zápisu v matrice žáků piaristického gymnázia ve Slaném ve školním roce 1724/5. Gymnázium začal Josef navštěvovat v roce 1730. Ve školním roce 1730/31 byl uveden v principii jako fundatista a jeho učitelem se stal P. Kosmas Vysoký a S. Tobia (*20. 8. 1703 Slaný, †29. 9. 1747 Kosmonosy). Ve školním roce 1734/35 se dva bratři Burgrafové sešli u profesora Kosmy Vysokého. Čtrnáctiletý Josef studoval v retorice a dvanáctiletý Leopold v poeice. V závěrečné třídě gymnázia

¹ Srv. celkově Bartůšek, Václav: Mikulovská piaristická kolej jako sídlo provincie do školských reforem Marie Terezie. Jižní Morava 49, sv. 52, 2013, s. 100–130, zvl. s. 121–126, přehled provinciálů, s. 125; P. Gilbertus Burgraf; k jednotlivcům týž: Piarista P. Onufrius Conti a Sanctissimo Sacramento. Časopis společnosti přátel starožitnosti 4, 2010, s. 231–240; týž.: Bernard Bartlík (1646–1716) – nejstarší strážnický historik a významný piarista. Okolo Strážnice. Sborník městského muzea ve Strážnici 2009, s. 47–60; týž: Významný rychnovský piarista – řádový provinciál P. František Friese a S. Gerardo. Orlické hory a Podorlicko 14, 2007, s. 51–84.

² cs.wikipedia.org/wiki/Budeničky [přístupeno 25. března 2014].

³ cs.wikipedia.org/wiki/Vraný [přístupeno 25. března 2014].

⁴ Státní oblastní archiv (SOA) Praha, Sběrka matrik, římskokatolický farní úřad Vraný, inv. č. 2., matrika narozených 1701–1760.

rétorice ve školním roce 1735/36 byli u profesora P. Heliodora Knura a S. Joanne Evangelista (*28. 3. 1700 Příbor, †11. 1. 1777 Slaný) zapsáni oba bratři. Josef rétoriku opakoval jako přípravu na studium v řádu. V následujícím školním roce chodil do rétoriky slánského gymnázia již jen Leopold, který odtud odešel v lednu.⁵ Jeho další osud není znám.

Zajímavých údajů si lze všimnout v závěru studia Josefa Burgrafa – z dvouročního studia v rétorice. Student rétoriky ve školním roce 1734/35 Karel Schuster (16 let) s označením Hadensis (sic!) se stal paulánem. František Železný ze Slaného (18 let) opakoval rétoriku proto, aby se mohl stát františkánem, podobně jako Josef Nedvied ze Slaného (15 let). Františkánem se stal i František Burgemeister ze Zákup (17 let). Student Josef Burgraf z Budenic u Slaného byl fundatistou ústavu a stal se piaristou. Do piaristického řádu vstoupil v roce 1736. Podobný osud životní dráhy člena a učitele piaristického řádu stihl studenta Josefa Renspega (15 let), který tam vstoupil v roce 1736. Získal řádové jméno Hubertus a S. Joachimo (*Všetaty 1. 5. 1720, †Slaný 30. 4. 1746), avšak nedožil se dlouhého věku. Rovněž v poetice šel jeden student na světského kněze, jeden se stal dominikánem a jeden františkánem po dokončení gymnázia. Údaje z rétoriky předcházejícího roku potvrzují i poznámky z rétoriky v následujícím školním roce 1735/6. Ze studentů zde byli ještě přítomni Burgmeister (18 let – budoucí františkán), i oba fundatisté a budoucí piarista Josef František Burgraf (15 let) a Josef de Rensperg, kteří opakovali rétoriku. Dále jsou uvedeni dva budoucí kněží Ondřej Miller (14 let) z Weisenthalu a Václav Frant z Montis-Fagensis. Dovídáme se, že se student Antonín Zumpe z Lán (14 let) se stal dominikánem a Jakub Hischberg z Oseka (16 let) františkánem.⁶ Vidíme tedy, že zájem o studium v církvi a jejích institucích byl poměrně velký a studentům v tomto směru nechyběla motivace a zřejmě i zdravý konkurenční souboj mezi jednotlivými studenty. Kromě piaristů byli nejvíce vyhledáváni františkáni, zejména tam ve Slaném působili.

Dnes lze již těžko odhadnout, zda a který učitel z piaristického řádu, případně i některý jeho jiný člen, např. někdo z rektorů slánské piaristické koleje, mohl být pro mladého Josefa vzorem pro vstup do piaristického řádu. V letech 1727–1736, kdy Josef Burgraf navštěvoval piaristické školy ve Slaném, se zde vystřídal celkem tři rektori. V letech 1727–1730 to byl P. Leopold Čabák a S. Alexio (*18. 3. 1685 Lipník, †22. 11. 1757 Lipník),⁷ známý astronom a konstruktér astronomických přístrojů a autor vědeckých pojednání. Ten byl patrně osobností, která se na dlouhou dobu zapsala do myslí kolegů i žáků ústavu. Zde působil v době, kdy Josefovi Burgrafovi bylo 10 let, což ovšem je již věk, kdy mladé nadané děti silnou motivaci již získat mohou.

Do piaristického řádu vstoupil Josef Burgraf 17. 10. 1736. Řeholní sliby složil přesně za dva roky 17. 10. 1738. Přijal při oblačce v piaristickém noviciátu v Lipníku nad Bečvou řádové jméno Gilbertus a S. Leopoldo. Po skončení noviciátu odešel do piaristické koleje v Příboře, kde učil v první třídě piaristické elementární školy, legendě, hudbu a studoval ve zdejším učilišti filologii. V následujícím školním roce 1739/1740 vyučoval legendu v piaristické koleji ve Slaném. Studium filologie dokončil ve školním roce 1741/42 v Příboře, kde vedl i druhou hudební oratoř. Jeho profesorem byl P. Marcelinus Trussone

⁵ Státní okresní archiv (SOka) Kladno, fond Piaristické humanitní gymnázium Slaný, Matriky studujících gymnázia (dále MSGS) 1713–1737, nefol. Je nutno hledat podle příslušných ročníků; Národní archiv (NA), fond řád piaristů (ŘPi), provincie, Seznam členů řádu (Liber provinciae Germaniae pro familiis inscribendis) 1724–1779, kn. 27.

⁶ Ibid., šk. rok 1734/5, rétorika.

⁷ Diccionario enciclopédico escolapio II., Biografías escolapios. Salamanca 1983, s. 175.

a S. Henrico (*27. 5. 1711 Vídeň, †16. 11. 1786 Horn), autor rozličných rukopisných pojednání.⁸

Ve školním roce 1742/43 odešel F. Gilbertus do piaristické koleje v Litomyšli. Vyučoval ve skribendě na elementární škole. Zda si zde doplňoval filozofické vzdělání, nelze zjistit. Možná, že to souviselo s přípravou na studium teologie v piaristickém učilišti v rakouském Hornu ve školním roce 1743/44 i o školní rok později. Po oba školní roky ho vyučoval jako profesor P. Colomanus Stür a S. Radeunda (*15. 11. 1703 Vídeň, †4. 9. 1759 Litomyšl), byl aktivním autorem v biblistice.⁹ Mezi jeho spolužáky ve školním roce 1744/45 patřil P. Gelasius Dobner a S. Catharina (*30. 5. 1719 Praha, †24. 5. 1790 Praha), budoucí známý historik.¹⁰ V roce 1745/46 odešel nově vysvěcený P. Gilbert do Vídně, kde studoval kanonické právo u profesora P. Jeremiáše Soudného a Matre Dolorosa (*2. 10. 1702 Benešov, †19. 3. 1768 Kroměříž, provinciál českomoravskoslezské piaristické provincie 1760–1766). Ten zde byl zároveň vicerektorem a poradcem provinciála a vídeňské koleje. P. Gilbertus a S. Leopoldo kromě studia vyučoval na elementární škole ve skribendě. V roce 1746 odešel P. Gilbertus na podzim do Litomyšle, kde ve školním roce 1746/47 vyučoval ve 2. třídě gymnázia v principii, vedl 1. oratoř a zkoušel studenty. Jména jeho žáků z této doby se však nezachovala, protože dochovaná matrika žáků gymnázia končí 1741.¹¹ Ve školním roce 1747/48 byl P. Gilbertus přeložen do piaristické koleje v Hornu, kde vyučoval na gymnáziu v syntaxi a v gramatice, vedl 1. oratoř a zkoušel studenty.

V roce 1748 se vrátil do koleje v Litomyšli. Stal se profesorem v závěrečných třídách gymnázia – rétorice a poetice. Burgraf měl na starosti i řešení sporů mezi studenty. V Litomyšli zůstal poněkud delší dobu a postupoval v jednotlivých funkcích až do rektorského postu. Ve školním roce 1749/1750 se stal profesorem filozofie, který zde v této době vyučoval na známém piaristickém učilišti s částečným právem veřejnosti. Ve své hlavní profesorské funkci působil P. Gilbert i v letech 1751–1754. Dožil se zrušení učení na základě výnosu panovnice Marie Terezie v roce 1752. Až do současnosti se zachovaly informace o žácích P. Gilberta na filozofickém učilišti.¹² P. Gilbertus zde působil vlastně v závěrečném období. Litomyšlské piaristické učiliště se skládalo stejně jako většina piaristických učilišť ze dvou ročníků – z logiky a z fyziky, kterým po oba školní roky provázal posluchače jeden profesor. V 1. ročníku, logice, ve školním roce 1749/1750 se setkáváme s dvěma studenty, kteří již byli členy piaristického řádu a zbylou, nejméně 5–20 dalších, většinou světských studentů. Stabilní základ dvou studentů postoupil spolu se svým profesorem do 2. ročníku. Počet světských studentů se redukoval po dobrovolném odchodu části z nich do různých mnišských řádů zhruba na tři čtvrtiny. Kněžskému povolání nebo činnosti v řeholních institucích se věnovala většina absolventů, která obdržela o svém studiu vysvědčení. V Litomyšli působili paralelně dva profesoři filozofie, z nichž každý vedl svoji třídu. P. Gilbertus začal přednášet ve školním roce 1750/51 v logice. Kromě dvou posluchačů, piaristů, kteří byli zapsáni ve stavu litomyšlské koleje, zde studovalo ještě 23 studentů.

⁸ Horányi, A.: *Scriptores Piarum Scholarum liberaliumque artium magistri*, vol. I–II. Budae 1808–1809, tom. II, s. 755; a Viñas, T.: *Index bio-bibliographicus ... Scholarum Piarum, qui in universo ordine pietatem, litteras ac scientias scriptis suis foventes ornaverunt*, I–III. Romae 1908–1911, s. 586.

⁹ Horányi, A.: *Scriptores II.*, s. 701; Viñas: *Index*, s. 423.

¹⁰ Z Hornu odešel do Lipníka nad Bečvou.

¹¹ Štěpánek, Josef: *Dějiny vyššího gymnasia v Litomyšli*. Litomyšl 1894, s. 17.

¹² SOKA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl I, inv. č. 522, katalog posluchačů filosofie (logikové, fyzikové, filosofové) 1734–1753, kn. 368.

Většina studentů pocházela z Čech. Vyskytli se studenti z Moravy, zejména z Mikulova. Několik jich bylo ze Slezska a z Rakouska, z nich jeden až z Hohenems na švýcarském pomezí. Někteří odešli s vysvědčením po logice, případně vstoupili do řádu.¹³ Do 2. ročníku, tzv. fyziky, ve školním roce 1750/51 postoupilo kromě dvou piaristů 17 studentů. Mnozí z nich hledali celoživotní uplatnění v církevních řádech, avšak v těch, kde se kladl důraz na vzdělání a kde měli větší význam vystudování kněžství než mniší. Piaristy se stali a později získali kněžská svěcení např. Václav Kubiček řádovým jménem Isidorius a S. Leandro (*25. 10. 1731 Choceň, †6. 10. 1797 Litomyšl), který byl později rektorem,¹⁴ František Homo Godefridus a S. Theodoro (*30. 3. 1735 Staré Město u Uherského Hradiště, †7. 5. 1808 Bruntál), Joannes Fritzer, Philibertus a S. Joanne (*2. 7. 1731 Michalovice, †26. 1. 1792 Ružomberok), František Fuchs, Hubertus a S. Venantio (*12. 1. 1734 Poysdorf v Rakousku, †1. 8. 1794 Kempten), který byl významným řádovým spisovatelem¹⁵ a Tomáš Bittner, řádovým jménem Robertus a S. Bernardo (*21. 12. 1731 Šumvald ve Slezsku, †?). Jiří Hertzig z Posic (?) na Moravě se stal premonstrátem v Louce u Znojma. Václav Herink z Nového Města nad Metují(?) měl odejít na studia na jezuitskou univerzitu do Olomouce. Jan Dilentz z Litomyšle se stal františkánem. Karel Harbik z Kroměříže se stal premonstrátem v Zábřovicích u Brna. Filozofická studia jim v tomto případě byla v řádu prominuta, jak vidíme na příkladu piaristických kleriků, kteří po dokončení noviciátu odcházeli studovat teologii, zejména tehdy v piaristické koleji v Kosmonosech, Mikulově a do poloviny 18. století někdy i ve Vídni a v Hornu v Rakousku. Během svých studií nebydli tito studenti v piaristické koleji, ale u měšťanů, kteří takto získávali možnost přivýděлку.

Podobně tomu bylo i v dalších dvou ročnících v letech 1752 a 1753, kde P. Gilbertus vyučoval. Z piaristů učil Ambrosia Stieffa a S. Josepho (*4. 10. 1730 Litovel?, †23. 11. 1771 Lipník nad Bečvou) a P. Bernarda Fritsche a S. Catharina Senensi (*19. 9. 1732 Jindřichovice ve Slezsku – Hennersdorf, †20. 3. 1789 Moravská Třebová, provinciál českomoravskoslezské piaristické provincie 1778–1786), který byl významným řádovým spisovatelem. Ve fyzice bylo ve školním roce 1752/53 22 světských studentů. Z logiky jich tedy vyšlo 5. O profesním uplatnění studentů logiků se však nedovíme, protože autor nedělal poznámky u jmen studentů. Několik poznámek udělal v následujícím školním roce ve fyzice. Víme, že Jan Šlechta z Litomyšle se stal františkánem a Michael Hirsch z Jindřichova Hradce vstoupil do řádu premonstrátů v Louce u Znojma. Dozvím se i o nově získaných dvou piaristech. Ludvík Šváb z nedalekých Svitav přijal řádové jméno Fulgentius a S. Onuphrio (11.8. 1736 Svitavy, †25. 4. 1796 Mikulov) byl autorem dvou historických spisů.¹⁶ Druhým kandidátem byl Laurentius Pitsch, který obdržel řádové jméno Liborius a S. Laurentio (*1. 8. 1735 Dvůr na Moravě, †?). S vyučováním na filozofii P. Gilbertus Burgraf skončil dva roky po vydání patentu Marie Terezie. Filozofická studia v Litomyšli byla obnovena až v roce 1802.¹⁷ V roce 1753/54 učil P. Gilbertus filozofií ve 2. ročníku naposledy. Jeho významným studentem byl pozdější P. Leopold Schwamberger a S. Venceslao (*22. 1. 1733 Praha, †29. 3. 1782 s. l.), významný piaristický historik a vojenský kaplan.¹⁸ Ze závěru jeho filozofického působení v Litomyšli pocházela také i Burgrafova

¹³ Např. Karel Strakele z Landškrouna nebo Isidor Hampl z České Třebové, kteří se stali františkány.

¹⁴ Bartůšek, V.: Benešovské gymnázium v prvním období své existence. Sborník vlastivědných prací z Podblanic-ka (SVPP) 43, 2003, s. 37–116.

¹⁵ Horányi, A.: *Scriptores I*, s. 822; *Viñas: Index*, s. 152.

¹⁶ Horányi, A.: *Scriptores II*, s. 654; *Viñas: Index*, s. 841.

¹⁷ Štěpánek, J.: *Dějiny vyššího gymnasia v Litomyšli*, s. 39.

¹⁸ Bartůšek, Václav: P. Leopold Schwamberger a S. Venceslao, významný historik a knihovník z řádu piaristů, někdejší student gymnázia piaristů v Benešově. In: *Per saecula ad tempora nostra*. Sborník prací k šedesátým narozeninám prof. Jaroslava Pánka, sv. 2. Praha 2007, s. 552–554.

knihy *Doctor eruditione idea et exemplo conspicuus s. Th. Aq. sollemni panegyrico celebra-
ta* vydaná v Litomyšli v roce 1752.¹⁹

P. Gilbertovi se naskytla možnost uplatnit se v Litomyšli v další podobné oblasti pro tuto kolej zatím nevyzkoušené, ve studiu teologie. Představení provincie a koleje doufali, že by se mohla příležitost po zavedení teologických studií místo filozofických najít, avšak výnos byl neúspěšný a tak studium mělo charakter soukromého piaristického řádového učiliště jako jinde, např. v Mikulově. Na teologických studiích při piaristické koleji v Litomyšli začal působit P. Gilbertus ve školním roce 1754/55. Přednášel celkem pro 7 členů řádu. Mezi významnější žáky patřili klerikové P. Veremundus Durych a S. Eusebio (*10. 3. 1731 Turnov, †8. 6. 1780 Lipník) bratr významného paulánského filologa Václava Fortunáta Durycha²⁰ a P. Hubertus Fuchs a S. Venatio,²¹ kterého P. Burgraf učil filozofii v Litomyšli. Teology učil P. Gilbertus ve školním roce 1755/56 a někteří z nich např. Veremundus a S. Eusebio a další se v teologii vzdělávali ve školním roce 1755/56. Obměna studentů nastala ve školním roce 1756/57, kdy byl P. Burkhard poradcem koleje a také ředitelem studií. Tehdy zde teologii studovalo 8 kleriků z řádu. Z významných mezi nimi můžeme najít i budoucího P. Aducta Josepha Calasantia a S. Geramano, Františka Mikuláše Voigta (*14. 5. 1733 Horní Litvínov, †18. 10. 1787 Mikulov),²² pozdějšího významného historika a numizmatika a Antonia Steina a S. Francisco (*30. 3. 1736 Vršovice – dnes součást Prahy, †9. 11. Harvas v Rakousku), který patřil později k významným řádovým epistolografům.²³ Od tohoto školního roku 1757/58 získal P. Gilbertus Burgraf a S. Leopoldo v Litomyšli větší funkci vicerektora koleje. Stal se i prefektem (ředitelem) piaristických škol. Přibyla mu také drobnější funkce kontrolora účtů koleje. V těchto funkcích setrval také ve školním roce 1758/59, kdy se ještě také staral o kolejní cennosti jmění, což vyplývalo z jeho funkce depositária. Ze šesti studentů, které v Litomyšli učil, patřil mezi ty významnější již zmíněný klerik Fulgentius Šváb a S. Quirino a tehdy ještě klerik Jaroslav Schaller a S. Josepho (*6. 3. 1738 Konopiště, †6. 1. 1809 Praha), významný topograf a piaristický biograf ceněný i v současnosti.²⁴ V roce 1759 vydal P. Gilbertus Burgraf v Litomyšli spis *Assertiones theologico-scholastico-dogmaticae*.²⁵

Ve školním roce 1759/60 odešel P. Gilbertus do Mikulova vyučovat teologii a geometrii. Byl prefektem největších škol v provincii, poradcem koleje a rozhodoval spory studentů. Teologii vyučoval celkem 6 posluchačů. Žádné piaristy později aktivně činné v literárních nebo vědních oborech jsem mezi studenty v tomto školním roce nenašel. Ve školním roce 1760/61 vykonával v Litomyšli funkci prefekta škol, a byl také rozhodčím sporů, profesorem geometrie a zkoušejícím studentů. Doplňoval zde výuku profesora teologie a vicerektora P. Alexandra Juliše a Matre Dolorosa (*15. 11. 1716 Chrudim, †20. 7. 1784 Slaný). Celkem vyučovali 6 posluchačů, z nichž P. Bernardus Nešpor a S. Brunone (*19. 3. 1737 Hrušky, †23. 4. 1794 Rastadt) a Anastasius Siess a S. Ubaldo (*22. 9. 1739 Boreč, †3. 2. 1782 Litomyšl) za ním odešli z Mikulova. Významným žákem

¹⁹ Picanyol, Leodegarius: *Rerum Latinarum scriptores ex Ordine Scholarum Piarum*. Romae 1956, s. 144.

²⁰ Srv. Bartůšek, Václav: P. Veremundus a S. Eusebio – turnovský piarista Josef Durych (*10. 3. 1731 Turnov, †8. 6. 1780 Lipník), rukopis u autora; týž: Slánská životní epizoda Václava Fortunáta Durycha v polovině 18. století a její tradice. *Z Českého ráje a Podkrkonoší* 22, 2009, s. 209–220.

²¹ Viz pozn. 14.

²² Horányi, A.: *Scriptores II.*, s. 654; Viñas: *Index*, s. 841; Srv. též Bartůšek, V.: Slánská životní epizoda; dále též Dobner, Libor: *Ze vzpomínek slánských gymnazistů*. Slánský obzor 2008, s. 42n.

²³ Horányi, A.: *Scriptores II.*, s. 698.

²⁴ Bartůšek, Václav: *Piarista, který nebyl jenom topografem*. Ročenka gymnázia Benešov za školní rok 2008/2009, s. 29 a 30.

²⁵ Picanyol, L.: *Rerum Latinarum scriptores ex Ordine Scholarum Piarum*. Romae 1956, s. 83.

přímo z Litomyšle byl v tomto školním roce P. Gotthardus Liehne a S. Vito (*29. 5. 1738 Ostrov nad Ohří, †13. 5. 1789 Praha), pozdější profesor piaristických škol v Praze a kritik řádové výuky.²⁶ Ve školním roce 1761/62 zastával P. Gilbertus Burgraf v Litomyšli funkci vicerektora. Byl profesorem teologie, prefektem škol, strážcem jmění a rozhodčím sporů. Vyučoval celkem 5 studentů. Ve školním roce 1762/63 zastával stále funkci vicerektora a byl profesorem teologie, prefektem škol, depozitářem, revisorem účtů, konzultantem koleje, rozhodčím sporů a zkoušejícím filozofů, protože zde v tomto roce byla otevřena obojí řádová soukromá studia – teologická i filozofická. Teologové zde studovali celkem tři, filozofové čtyři.

Ve školním roce 1763/64 se P. Gilbertus Burgraf a S. Leopoldo stal rektorem piaristické koleje v Litomyšli.²⁷ K jeho povinnostem patřilo vedení řádových análů. Byl si vědom, že důležitost koleje podtrhuje i rozkvět piaristických řádových studií, proto byla zachována i filozofická a teologická studia. Tehdy zde studovalo 5 teologů a 3 filozofové. V následujícím roce, kdy zastával stejné funkce již druhým rokem, se stal konzultantem provinciála, kterým byl tehdy jeho učitel P. Jeremiáš Soudný a Matre Dolorosa. Studentů filozofie a teologie zde tehdy bylo po čtyřech. Mezi teology bývala již většina studentů s nižším kněžským svěcením, které během studia získali. Toto schéma trvalo ještě ve školním roce 1765/66 nebo 1767/68, se snažil rektor Gilbert udržet v následujících školních letech.

V roce 1769 byl po odchodu provinciála P. Guidona Nichta ab Angelis (*17.12.1709 Osek, †23.2. 1789 Míkulov, provinciál 1757–1760 a 1766–1769, generální asistent v Římě 1760–1766) svěřen tento nejvyšší piaristický post v českých zemích P. Gilbertovi Burgrafovi. V Litomyšli se stal rektorem P. Osvaldus Hautb a S. Brunone (*6. 10. 1720 Ratmíle, †13. 1. 1799 Kosmonosy), který sem přišel z Rychnova nad Kněžnou. Také za něho si litomyšlská soukromá piaristická studia filozofie i teologie udržovala silnou pozici. Provinciálem zůstal P. Gilbertus dva roky do školního roku 1771/72. Jeho zástupcem býval rektor piaristické koleje v Míkulově exprovinciál P. Guido Nicht ab Angelis. Ve svém funkčním období, které bylo poznamenáno ruchem kolem příprav školních reforem habsburské panovnice Marie Terezie, se věnoval vedení kroniky českomoravskoslezské řádové provincie. V tomto díle pak pokračoval i jeho nástupce, kterým se stal P. Augustinus Schmidt a S. Clemente (*9. 5. 1723 Holíč na Slovensku, †21. 11. 1789 Lipník nad Bečvou, provinciál českomoravskoslezské piaristické provincie 1772–1778), jehož úkolem bylo přivést řád v provincii k samotné realizaci reforem panovnice a částečně nahradit vakát ve vzdělávacích možnostech a příležitostech, který vznikl po zrušení jezuitského řádu.

To prováděl P. Gilbertus na úrovni o stupeň nižší, ve funkci rektora piaristické koleje v Litomyšli, kam se na základě vlastního výběru, jak patřilo k právu exprovinciála, vrátil. V čele koleje stál do smrti v roce 1778. Příčinou předčasného ukončení funkce provinciála i smrti bylo podle knihy piaristických nekrologů bolestivé kloubní onemocnění.²⁸ Ve funkci v Litomyšli vystřídal P. Osvalda a S. Brunone, který se vrátil jako rektor do piaristické koleje v Rychnově nad Kněžnou. Věnoval se sepisování kolejních análů. Staral se velmi pečlivě o řádová studia, která měla poměrně vysoký počet posluchačů až ve školním roce 1773/74 celkem 12 posluchačů: 6 filozofů a 6 teologů a tento počet zůstal, pokud to bylo možné stejný v následujících školních letech do roku 1775/6, kdy nová studia

²⁶ Horányi, A.: *Scriptores II*, s. 285; Viñas: *Index*, s. 497.

²⁷ Štěpánek, J.: *Dějiny vyššího gymnasia v Litomyšli*, s. 134.

²⁸ NA, ŘPi kol. Lipník, *Nekrolog zemřelých členů řádu (Liber suffragiorum)*, 1768–1838, 232 fol. – lze hledat podle data zápisu.

otvírána nebyla. V letech 1776/77 a 1777/78 vznikaly třídy nových druhů piaristických škol – hlavně školy a gymnázia.

Jako rektor a provinciál zanechal po sobě stopy v tehdejších pramenech k dějinám piaristického řádu, především k historii piaristické koleje v Litomyšli a k dějinám českomoravskoslezské provincie piaristů v letech 1769–1772. Psaní piaristické kroniky v Litomyšli se P. Gilbertus ujal nejspíše začátkem roku 1759, jak dokazují podpisy kanonických vizitací provinciála P. Guida Nichta ab Angelis ze 3. 9. 1758 a 1. 7. 1759.²⁹ Jde o jednoduché chronologické poznámky, pokud se neuvádějí opisy různých výnosů nebo dalších listin. Všiml si náboženského života, hospodářského vývoje dění v sousedních kolejích a řádové provincii. Kroniku vedl do června roku 1769. Tehdy přestal kroniku psát a bezprostředně po tom nastupuje písmo další ruky, která patřila jeho nástupci P. Osvaldovi a S. Brunone. Dokazuje to podpis kanonické vizitace na dolní stránce s těmito zápisy, kterou zde dne 21. 8. 1769 provedl nový provinciál P. Gilbertus Burgraf a S. Leopoldo.

Ten již tehdy psal kroniku českomoravskoslezské provincie piaristů. Zde byla zdůvodněna změna provinciála jako reakce na vývoj v Římě. Přecházející provinciál P. Guido Nicht byl odvolán. Přešel do funkce rektora piaristické koleje v Míkulově a zůstal vlastně provinciálovým zástupcem.³⁰ Gilbertovy zápisy zde mají podobný charakter jako zápisy z Litomyšle. Během provincialátu se staral o chod a prosperitu nově založených kolejí.³¹ V nejdůležitějších kolejích (v Míkulově, Praze, Litomyšli, v Kroměříži, v Kosmonosech, v Českých Budějovicích, v Moravské Třebové a v Mostě se začala rozvíjet výuka podvojného účetnictví. Koncem roku 1769 nařídil výnosem zákaz divadelních her a v roce 1771 vydala provinciální kapitula o konání a pořadí deklamací na piaristických gymnáziích.³² V zápisech v provinciální kronice se zabýval útky piaristů ze řádu, jehož stav byl vzhledem ke státní pokladně panovníci přísně limitován, i když byl považován kvůli pedagogické činnosti za užitečný. Ve svém provinciálu byl P. Gilbertus limitován zdravotním stavem – trpěl bolestivou artritidou. Kvůli tomu se nezúčastnil generální kapituly řádu v Římě na jaře roku 1772. Sem odjeli jako vokálové P. Romanus Hartvig a S. Petro (*4. 11. 1709, Bučovice, †2. 5. 1782 Lipník nad Bečvou) a P. Augustinus Schmidt a S. Clemente (*9. 5. 1723 Holíč na Slovensku, †21. 11. 1789 Lipník nad Bečvou, provinciál českomoravskoslezské piaristické provincie 1772–1778), který byl po návratu z Říma jmenován provinciálem³³

Kroniku začal psát hned po podpisu vizitace nástupce P. Augustina Schmidta 4. 8. 1772. K prvním zápisům patřila informace o návratu do Litomyšle a odchodu P. Osvalda a S. Brunone do Rychnova. Zabýval se přípravou koleje na školní reformy Marie Terezie. Tehdy se mapoval hospodářský stav provincie pomocí různých výkazů, které se odevzdávaly nejen panovníci Marii Terezii, ale posílaly se i generálovi do Říma. Kronika uvádí opisy výnosů a dekrétů, které do koleje docházely ve formě cirkulářů. Největší frekvence byla v roce 1775. Poslední zápisy P. Gilberta Burgrafa pocházejí ze 14. 8. 1778 po podpisu rektora P. Bernardina Fritsche a S. Catharina (*19. 9. 1732 Jindřichovice ve Slezsku – Hennersdorf, †20. 3. 1789 Moravská Třebová, provinciál českomoravskoslezské piaristické provin-

²⁹ SOKA Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl I, inv. č. 522, katalog posluchačů filosofie (logikové, fysikové, filosofové) 1734–1753, kn. 368, s. 151–156. Prozrazuje to také poměrně nevýrazná změna písma patrná v ligaturách i háčcích a zejména u některých majuskulních písmen (A, R, P).

³⁰ NA, ŘPi, provincie, Ephemerides provinciae Bohemiae scholarum piarum (1758–1865), kn. 7, s. 318.

³¹ Tamtéž. Např. v Českých Budějovicích (zal. 1763, Moravské Třebové (zal. 1763) nebo v Mostě (zal. 1768).

³² Zemek, Metoděj – Bombera, Jan – Filip, Aleš: Piaristé v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Prievidza 1992, s. 141.

³³ NA, ŘPi, provincie, Ephemerides provinciae Bohemiae scholarum piarum (1758–1865), kn. 7, s. 318.

cie 1778–1786).³⁴ Zápis o nemoci, úmrtí a pohřbu P. Gilberta zanechal nástupce v kronice ke 20. – 25. 12. 1778.³⁵ O úmrtí P. Gilberta se psalo v knize zemřelých členů řádu.

Přímou životní linii piaristy P. Gilberta Burgrafa můžeme sledovat na základě archivních pramenů od narození, s třiletou přestávkou, až do smrti. Dokládá to následující tabulka. V ní jsem sloučil zápisy z nejdůležitějších pramenů k životu P. Burgrafa v těch letech, kdy zastával podobnou funkci jako rok nebo několik let před tím zpět, takže vlastně záznamy o jeho povinnostech bývaly ve skutečnosti většinou každoroční. Pokud tyto informace rozváděly další prameny nebo bylo možné přidat jiné doplňkové informace, uvedl jsem to v poznámce tabulky.

Jde tak o jeden z mála podrobných případů z historie všedního dne, s nimiž se můžeme setkat. Lze vystopovat vliv intelektuálního prostředí rodiny i piaristických škol ve Slaném na vývoj mladého Josefa v dětském i adolescentním věku před vstupem do piaristického řádu. Jeho proměnu v období noviciátu i řádových studií. V závěru života vidíme, jak se o své znalosti podělil se svými žáky a i s řádovými kolegy a rovněž to, jak se v souladu se svými kolegy snažil pomoci uchovat řádové priority a tradice v nelehkém období, které směřovalo k období školních reforem císařovny Marie Terezie a postupně je realizovalo v praxi školního prostředí českých zemí, s nímž byli piaristé svým působením pevně spojeni.

Tabulka: Zachycení životních dat P. Gilberta Burgrafa a S. Leopolda
(*18. 8. 1720 Budeničky u Slaného, †24. 12. 1778 Litomyšl)

Rok	Životní událost	Odkaz	Pozn.
1720	20. 8. 1720 zápis o narození Josefa Michaela Felixe Purgraffa, rodičů Jindřicha Purgrafa a jeho ženy Rosarie.. Josefovými kmotry byli pan Jan Michael Fachner z Trunstajnu fyzik (sc. krajský lékař) Slánského kraje	SOA Praha, Sbírka matrik, římskokatolický farní úřad Vraný, inv. č. 2., matrika narozených 1701–1760.	Matricula facultatis medicinae universitatis Pragensia 1657–1783 (ed. Karel Kučera, Miroslav Truc). Praha 1968, s. 14. Fachner pocházel z Vídně a lékařskou praxi provozoval ještě v Praze. Na lékařské fakultě Karlovy univerzity byl zapsán 13. 8. 1714.

³⁴ SOKa Svitavy se sídlem v Litomyšli, fond Gymnázium Litomyšl I, inv. č. 522, katalog posluchačů filosofie 1734–1753, kn. 368, s. 347.

³⁵ Tamtéž, s. 350.

Rok	Životní událost	Odkaz	Pozn.
1724–1728	Žák legendy piaristických škol ve Slaném	SOkA Kladno, Piaristické humanitní gymnázium Slaný, Matriky studujících gymnázia 1713–1737, nefol.	Je nutno hledat podle příslušných ročníků.
1729–1730	Žák skribendy piaristických škol ve Slaném		
1730–1731	Žák principie piaristického gymnázia ve Slaném		
1731–1732	Žák gramatiky piaristického gymnázia ve Slaném		
1732–1733	Student syntaxe piaristického gymnázia ve Slaném		
1733–1734	Student poetiky piaristického gymnázia ve Slaném		
1734–1736	Student rétoriky piaristického gymnázia ve Slaném		
17. 10. 1736– –17. 10. 1738	Piaristický noviciát v Lipníku nad Bečovou	NA ŘPi provincie, kn. 28	
1738–1739	Studia filologie v Příboře	NA ŘPi provincie, kn. 27	
1739–1740	Výuka v legendě ve Slaném	NA ŘPi provincie, kn. 27	
1740–1741	Studia filologie v Příboře	NA ŘPi provincie, kn. 27	
1741–1743	Výuka ve skribendě Litomyšli	NA ŘPi provincie, kn. 27	
1743–1745	Studia teologie v Hornu a výuka na elementární škole	NA ŘPi provincie, kn. 27	
1745–1746	Výuka ve skribendě ve Vídni	NA ŘPi provincie, kn. 27	
1746–1747	Výuka v principii v Litomyšli	NA ŘPi provincie, kn. 27	
1747–1748	Výuka v gramatice a syntaxi v Hornu	NA ŘPi provincie, kn. 27	
1748–1749	Profesor rétoriky a poetiky v Litomyšli	NA ŘPi provincie, kn. 27	

Rok	Životní událost	Odkaz	Pozn.
1749–1754	Profesor piaristického filozofického učiliště v Litomyšli	NA ŘPi provincie, kn. 27	Učil zde ještě druhý profesor.
1754–1757	Profesor piaristického teologického učiliště v Litomyšli	NA ŘPi provincie, kn. 27	
1757–1759	Vicerektor piaristické koleje v Litomyšli	NA ŘPi provincie, kn. 27	
1759–60	Profesor teologie a geometrie v Mikulově	NA ŘPi provincie, kn. 27	
1760–1761	Prefekt škol a rozhodčí sporů v Litomyšli	NA ŘPi provincie, kn. 27	
1761–1763	Vicerektor piaristické koleje v Litomyšli	NA ŘPi provincie, kn. 27	
1763–1769	Rektor piaristické koleje v Litomyšli	NA ŘPi provincie, kn. 27	
1769–1772	Provinciál Českomoravskoslezské piaristické provincie	NA ŘPi provincie, kn. 27	
1772–1778	Rektor piaristické koleje v Litomyšli	NA ŘPi provincie, kn. 27	
1720–1778	Zhodnocení života	NA, ŘPi kol. Lipník, kn. 344	Zmiňuje se o činnosti ve funkci vicerektora a rektora v piaristické koleji v Litomyšli, krátkém období provinciálátu i o nemoci. Připomíná se, že se dožil 59 let a zemřel po 43 letech služby v piaristickém řádu.

5. Provinzial der Böhmisches-Mährisch-Schlesischen Piaristenprovinz 1769–1772 P. Gilbertus Burgraf a S. Leopoldo (*18. 8. 1720 Budeničky u Slaného, †24. 12. 1778 Litomyšl)

Das Leben des Piaristen P. Gilbertus Burgraf kann aufgrund der Archivquellen von dessen Geburt bis zum Tod verfolgt werden. Es handelt sich um einen der wenigen Fälle in der Alltagsgeschichte, dem man auf diese Weise begegnet. Dabei lässt sich überprüfen, inwieweit die einzelnen Quellentypen aufschlussreich sind. P. Gilbertus Burgraf a S. Leopoldo (*18. 8. 1720 Budeničky u Slaného, †24. 12. 1778 Litomyšl, Provinzial der Böhmisches-Mährisch-Schlesischen Piaristenprovinz 1769–1772) hieß mit dem eigenen Namen Josef. Er bekam die Vorschul- und die Grundschulausbildung in der Piaristenelementarschule, die Mittelschulausbildung am Piaristengymnasium in Slaný. Am 17. 10. 1736 trat er dem Piaristenorden in Lipník nad Bečvou (Leipnik) bei und genau zwei Jahre später, am 17. 10. 1738 legte er die Ordensgelübde ab. Parallel mit der Funktion des Vizerektors und des Rektors bekleidete auch die Funktion eines Provinzialberaters. Er zeichnete sich durch hervorragende Fähigkeiten beim Verfassen von theologischen und mathematischen Schriften aus. Von seinen Schriften bekannt sind *Doctor eruditione, fide ac exemplo conspicuus Sanctae Thomae Aquinatae solemniter panegyrico celebratus*, herausgegeben in Litomyšl 1752 und *Assertiones Theologico-Scholastico-Dogmaticae ...*, herausgegeben in Litomyšl 1759. Man kann den Einfluss des intellektuellen Familienmilieus und der Piaristenschulen in Slaný auf die Entwicklung des jungen Josef vor dem Beitritt dem Piaristenorden, seine Verwandlung und Entwicklung in der Zeit des Noviziats und der Ordensstudien bis zum Theologiekurs verfolgen. Es lässt sich feststellen, dass er am Ende seines Lebens seine Kenntnisse an seine Schüler und Ordenskollegen übergab, sowie dass er sich bemühte, die Ordensprioritäten und die Traditionen zu bewahren.

5th Provincial of Czech-Moravian Province of Piarist Order P. Gilbertus Burgraf a S. Leopoldo (1720–1778)

Biographical study describing career of P. Gilbertus Burgraf a S. Leopoldo (1720–1778) in Piarist Order, noting also his theological works.